

De ontmanteling van de WIR, in het weekend van 28 februari jl., heeft een eind gemaakt aan een van Nederlands meest omstreden sociaal-economische wetten. In de tien jaar van haar bestaan heeft de WIR vrijwel onafgebroken ter discussie gestaan. Bij de invoering in 1978 was het vooral de beoogde maatschappelijke sturing van de investeringen die grote weerstanden opriep, daarna de ingewikkeldheid van de wet, vervolgens het oneigenlijke gebruik en misbruik, daarna de vermeende ineffectiviteit en ten slotte de overschrijding van de toegemeten budgettaire ruimte. Talrijke malen is de WIR gewijzigd: er werden nieuwe toeslagen ingevoerd, oude toeslagen afgeschaft, er werden maatregelen genomen om de wet te vereenvoudigen en de mogelijkheden tot misbruik te beperken. Uiteindelijk verschilde de WIR in bijna niets meer van haar voorganger: de investeringsaftrek. En nu is de basispremie op nul gesteld in afwachting van de definitieve afschaffing van de wet. Alleen de kleinschaligheidstoelage is nog gehandhaafd.

In politiek Den Haag zijn weinig tranen om het afscheid van de WIR gelaten. De geloofwaardigheid van de WIR als instrument om de investeringen te bevorderen was al zodanig afgebrokkeld dat geen enkele politieke partij zich nog sterk maakte voor het behoud ervan. Alleen de werkgeversorganisaties VNO en NCW hielden krokodilletranen in het kader van hun strategie om de gelden voor het bedrijfsleven te behouden. Toch wekt de achtelose wijze waarop het kabinet zich nu van de WIR heeft ontdaan, verbazing. Als de WIR werkelijk zo weinig betekende als instrument om de investeringen en de werkgelegenheid te bevorderen, waarom hebben CDA en VVD dan in het regeerakkoord opgenomen dat er tot 1990 niet aan getornd zou worden? En waarom is er in de afgelopen tien jaar meer dan f 40 mrd. gemeenschapsgeld in gestoken?

Illustratief voor de problemen rond de WIR was de permanente discussie over de effectiviteit ervan als middel om de bedrijfsinvesteringen te stimuleren. Verschillende studies, daarnaar lieten zeer uiteenlopende uitkomsten zien¹. Optimistische schattingen kwamen voor bepaalde typen investeringen uit op een elasticiteit van meer dan 2, dat wil zeggen dat een gulden premie meer dan twee gulden aan investeringen uitlokt. Andere ramingen daarentegen wezen op een effectiviteit in de buurt van nul. Uit enquêtes onder ondernemers en micro-economisch onderzoek bleek dat de WIR-premies op zich zelf niet van invloed waren op de beslissing om bepaalde investeringen al dan niet te verrichten. Veel-er was het zo, dat als men eenmaal had besloten een bepaalde investering te doen, de WIR-premie als een welkome aanvulling werd beschouwd om de rentabiliteit van het investeringsproject te verhogen.

De waardering voor de WIR verschilde ook sterk per sector. De landbouw en visserij en de industrie bij voorbeeld hebben veel meer van de WIR geprofiteerd dan arbeidsintensieve sectoren als de handel en de overige diensten. Herverdeling van de WIR-pot in de vorm van verlaging van werkgeverspremies voor de sociale zekerheid, zou dan ook een forse herschikking van middelen over sectoren betekenen. Landbouw en visserij zouden er per jaar meer dan f 400 mln. op achteruitgaan, evenals de industrie. Transport en communicatie zouden er meer dan f 300 mln. bij inschieten. Bouwnijverheid en handel zouden er elk ca. f 300 mln. op vooruitgaan. De grootste winnaar zou de sector van de overige diensten zijn, die er meer dan f 750 mln. beter van zou worden². Dat verklaart ook waarom sommige ondernemers de WIR zo'n nuttig instrument vinden, terwijl andere geen moeite met haar verdwijning hebben.

Hoe het ook zij, de WIR is buiten werking gesteld en de strijd om de erfenis is losgebrand. De belangrijkste varianten die momenteel in discussie zijn, zijn verlaging van de sociale-verzekeringspremies voor werkgevers,

verlaging van de vennootschapsbelasting en verlaging van de loon- en inkomstenbelasting. De vraag is welke van deze drie mogelijkheden de grootste bijdrage levert tot het bestrijden van de werkloosheid en het bevorderen van de economische groei. Verlaging van de vennootschapsbelasting lijkt al snel af te vallen. Dat is een stimulans voor kapitaalintensieve productie, terwijl het juist om het bevorderen van de vraag naar arbeid gaat. Het argument dat ons land niet kan achterblijven bij de landen om ons heen, snijdt weinig hout. De effectieve belastingdruk voor ondernemingen in ons land is al laag. Het is zeer twijfelachtig of een verdere verlaging van de vennootschapsbelasting extra arbeidsplaatsen zou creëren.

Zijn de effecten van inkomstenbelastingverlaging en verlaging van sociale lasten voor werkgevers gunstiger? Volgens een studie van het CPB, die twee jaar geleden verscheen³, zou vermindering van WIR-premies met ca. f 4 mrd. in ruil voor verlaging van loon- en inkomstenbelastingtarieven op termijn het productievolume van bedrijven met 1,5% en het aantal arbeidsplaatsen in de marktsector met 34.000 doen dalen. Combinatie van WIR-premieverlaging met vermindering van sociale lasten voor werkgevers zou iets gunstiger uitpakken, maar ook in dat geval zou de winst aan arbeidsplaatsen als gevolg van het goedkoper worden van arbeid na acht jaar nog niet voldoende zijn om het verlies van arbeidsplaatsen vanwege de gedaalde investeringen te compenseren. Het beste beleid zou volgens de Planbureau-berekeningen handhaving van de WIR zijn.

Er zijn echter een paar redenen waarom de CPB-uitkomsten waarschijnlijk te positief voor de WIR en te negatief voor de arbeidskostenverlaging zijn. In de eerste plaats berusten de berekeningen over de effectiviteit van de WIR voor een groot deel op waarnemingen over een periode waarin de winstgevendheid en de vermogenspositie van het bedrijfsleven veel slechter waren dan nu. In een tijd van kapitaalschaarste zijn WIR-premies natuurlijk effectiever dan wanneer de kassen van bedrijven goed gevuld zijn. In de tweede plaats zou de creatie van nieuwe arbeidsplaatsen in dienstverlenende sectoren en in het midden- en kleinbedrijf wel eens kunnen zijn onderschat. Het aantal jonge, groeiende ondernemingen in deze sectoren is nu veel groter dan in de periode waarop het CPB zijn schattingen baseert. In de derde plaats gaat het CPB uit van een nogal lage substitutie-elasticiteit tussen arbeid en kapitaal. Dat is correct voor de korte termijn als men uitgaat van een gegeven produktiestructuur, maar op langere termijn zal die structuur veranderen en kan de lagere prijs van arbeid toch een aanzienlijk positief effect hebben op de vraag naar arbeid. Het is dan echter wel van het grootste belang dat het aanbod van arbeid zo goed mogelijk aansluit bij wat op de arbeidsmarkt gevraagd wordt. Daarom is het zinvol als een deel van de WIR-miljarden voor scholing wordt aangewend.

Tien jaar geleden werd de WIR ingesteld om de investeringen te sturen. Nu moeten de WIR-miljarden de werkloosheid helpen oplossen. We zijn een ervaring rijker en een illusie armer. En f 40 mrd. lichter.

L. van der Geest

1. Voor een overzicht zie J. van Sinderen en J.P. Verbruggen, De economische gevolgen van premiëring van investeringen, *ESB*, 11 juni 1986.

2. Zie J.P.J. van den Broek en H.C.M. Pennings, Van WIR naar wig, *ESB*, 3 juni 1987.

3. Centraal Planbureau, *Verlaging van WIR-premies, lastenverlichting en de prijsverhouding tussen kapitaal en arbeid: een macro-economische analyse*, Werkdocument nr. 6, 'Gravenhage, 1986.